

УДК 355.421/424

С.Ю. Поляков, В.М. Ленкін, Г.А. Зміївський

Національний університет "Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого", Харків

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ БОЙОВОГО ПОРЯДКУ МЕХАНІЗОВАНОГО ВЗВОДУ (ВІДДІЛЕННЯ)

На підставі аналізу й узагальнення досвіду ведення бойових дій підрозділами в локальних війнах і збройних конфліктах останніх десятиріч, результатів теоретичних досліджень і керівних документів, що регламентують спрямованість бойової підготовки підрозділів Сухопутних військ Збройних Сил України формулюються і обґрунтовуються пропозиції щодо удосконалення бойового порядку і тактики дій механізованого взводу (відділення) в різних видах бою.

Ключові слова: способи ведення бойових дій, групова тактика, бойовий порядок, бойова група.

Вступ

Постановка проблеми. Досвід збройних конфліктів останніх років показує, що Бойовий статут Сухопутних військ 1994 року, який діє в Збройних Силах України у даний час, і створений без суттєвих змін на основі Бойового статуту радянського періоду, не у повній мірі відповідає сучасним умовам. Виявилося, що шиккування бойових порядків окремих підрозділів на суцільному фронті без суттєвих розривів і проміжків між ними не відповідає сучасному розвитку засобів ведення збройної боротьби, удосконаленню інформаційних технологій і, як наслідок, – бойових можливостей військ. Особливо це помітно в умовах ведення бойових дій проти іррегулярних збройних формувань, які застосовують тактику партизанської і напівпартизанської війни.

Пошук ефективних способів ведення бойових дій в арміях держав, які приймали участь в локальних війнах і обмежених збройних конфліктах останніх десятиріч, викликав появу тактики групового бою, основу якої складають дії тактичних груп (бригадних, батальйонних, ротних), а також бойових груп, які формуються у взводах і навіть у відділеннях піхоти.

Нові способи ведення загальновійськового бою знайшли відображення в бойових статутах Сухопутних військ США, провідних держав НАТО, Росії, однак в Україні Бойовий статут Сухопутних військ поки не змінився, хоча у бойовій підготовці дрібних підрозділів на рівні методичних рекомендацій [5], закордонний досвід враховується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз й оцінка реальностей першого і другого збройних конфліктів у Чечні приводиться в роботі [1]. В [2, 3] розглядаються нові форми й способи дій військ, що виникли в результаті локальних війн і збройних конфліктів останніх десятиліть. В [4, 5], ґрунтуючись на бойовому досвіді проведення контртерористичної операції Російською Федерацією в Чечні, регламентуються основні положення по підготовці й веденню загальновійськового бою механізованим взводом (відділенням) і танковим взводом (танком).

Результати досліджень показують, що найбільш доцільною формою ведення бойових дій в ланці "взвод-відділення" є дії цих підрозділів у складі дрібних тактичних груп, які об'єднані єдиним замислом командира в рамках виконання бойового завдання підрозділу при відносній самостійності дій на окремих етапах бою. Проведені дослідження показують також, що застосування тактики бойових тактичних груп потребує значного підвищення рівня бойової підготовки підрозділів і сержантів, морально-психологічного стану особового складу, ретельної організації взаємодії між бойовими групами, з сусідами, із засобами і підрозділами посилення і підтримки, в тому числі з бойовими вертольотами. Особливі вимоги ставляться до системи управління бойовими групами і до їх всебічного забезпечення під час ведення бою.

Формулювання мети статті. Сформулювати і обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення бойових порядків і тактики дій механізованого взводу (відділення) в різних видах бою на підставі аналізу досвіду збройних конфліктів останніх років, результатів теоретичних досліджень і керівних документів, що регламентують спрямованість бойової підготовки підрозділів Сухопутних військ Збройних Сил України.

Викладення основного матеріалу

В "класичному" розумінні традиційні види бою – оборона й наступ – для з'єднань (частин, підрозділів) Сухопутних військ в умовах сучасного збройного конфлікту практично не мають місця. Для досягнення успіху вони, по суті, повинні вести універсальні бойові дії, коли одночасно одна частина підрозділів бригади (батальйону) наступає, інша – змушена вести оборонний бій. Навіть у масштабі з'єднання важко говорити про якийсь конкретний вид бою. У зв'язку з великою ймовірністю різких змін обстановки (положення й можливостей сторін) вони, по суті, повинні вести універсальні бойові дії: одна частина їхніх сил і засобів вимушено або навмисно буде вести жорстку оборону, інша – контратакувати, третя – діяти в засі-

дках, четверта – атакувати противника, що просочився в глибину групи. Частина сил і засобів може в цей же час здійснювати маневр, аеромобільні, блокувальні дії. У результаті, як показує досвід ведення бойових дій військами Російської Федерації в передгірних і гірських районах Чечні [1], виникає "суцільне" поле бою з активними високодинамічними різновидовими діями на всій території.

Досвід свідчить [1 – 3], що розповсюдженими й ефективними способами оборонно-наступальних дій з'єднань, частин і підрозділів Сухопутних військ є стримуючі, блокувальні, засадні, аеромобільні дії в сполученні з вогневими мішками, вогневими точками що кочують, розосередженою обороною й інше. Найбільш часто бойові завдання по розгрому незаконних збройних формувань вирішувалися не в ході безпосереднього зіткнення передових частин (підрозділів) з противником, а шляхом блокування займаних ним районів, тривалого вогневого ураження з великих відстаней (Грозний, Комсомольське, Ведено й т.д.) з наступною рішучою атакою загально-військових частин (підрозділів) з різних напрямків. У результаті бої здобували розосереджений, об'ємний характер, охоплювали всі сфери дій по фронту, глибині й висоті. Аналіз бойових дій військ США і їхніх союзників у наземній операції проти Іраку (2003 рік), дає підстави припустити, що подібні способи оборонно-наступальних дій будуть характерні не тільки для локальних конфліктів і війн, але й для початкового періоду великомасштабної війни із сильним противником. У даній операції бої носили різнонаправлений локальний характер, без чіткого виділення лінії фронту, застосовувалася тактика, основу якої складало використання самостійних тактичних груп різного рівня, активно взаємодіючих між собою в рамках єдиного тактичного замислу при потужній вогневій й авіаційній підтримці з боку старших командирів.

Розосереджена оборона в ході контртерористичної операції Російської Федерації в Чечні застосовувалася, як правило, у горах з метою створення умов для розчленування угруповань противника й знищення їх вроздріб комплексним ураженням з різних (декількох) напрямків. Мета оборони досягалася перехопленням найбільш важливих напрямків шляхом створення у вузлах доріг, дефіле вузлів опору, окремих опорних пунктів з розвинутою системою інженерних загороджень. Бойовий порядок підрозділів будувався нетрадиційно. Замість лінійної побудови позицій, займаних підрозділами батальйонів, перехід до оборони здійснювався силами невеликих бойових груп в опорних пунктах, розосереджених по всьому просторі району оборони батальйону, що спираються на розвинену систему інженерних загороджень, шляхів маневру, запасних позицій вогневих засобів. Склад бойових груп визначався особливостями об-

становки. В нього входили танки, БМП (БТР), ЗСУ, особовий склад зі стрілецькою зброєю.

Групова тактика, застосовувана військами Російської Федерації в контртерористичній операції [2, 3], стала відповідною реакцією на зміну умов оперативно-тактичної обстановки й дій незаконних збройних формувань. Вона знайшла своє конкретне вираження в створенні в складі мотострількових і парашутно-десантних підрозділів імпровізованих бойових груп у вигляді "двійок", "трійок" і більших утворень, що включають різних фахівців – мотострільків-автоматників, кулеметників, гранатометників, які посилюються снайперами, а іноді вогнеметниками. Мета формування таких груп – створити більш гнучкий, розосереджений бойовий порядок підрозділу, що був би більше пристосований для боротьби із дрібними групами противника, у тому числі в горах й у населених пунктах, забезпечував найбільш ефективне використання бойових якостей кожного виду стрілецької зброї. Слід зазначити, що при використанні групової тактики значно підвищується роль молодших командирів, старших груп і взагалі самостійність і відповідальність кожного військовослужбовця за виконання поставленого бойового завдання.

Однієї з передумов створення бойових груп стало й те, що в ході бойових дій у Чечні особливе місце зайняло снайперське протиборство. У ряді випадків, особливо при діях у населених пунктах, у горах, снайпер стає, можна сказати, ключовою діючою особою: уражаючи важливі цілі, він нерідко багато в чому визначає успіх підрозділу.

У ході воєнної операції проти Південної Осетії "Чисте поле" в 2008 році грузинське командування планувало максимально використати дії снайперсько-диверсійних груп (від 10 до 12 чоловік). У завдання "блукаючих рейнджерів" входило наведення авіації й артилерії на органи бойового управління, ведення розвідки, мінування доріг у тилу південно-осетинських військ, дезорганізація й деморалізація частин, що обороняються, а при висуванні Російської армії – диверсії на комунікаціях і вузлах зв'язку.

Досить тривалий час використання снайперів (хоча у військах їх стає усе більше) не приносило належного ефекту, оскільки вони діяли як звичайні мотострільки: командири не були навчені тактично грамотно визначати їхнє місце в бойовому порядку взводу, роти. Положення істотно змінилося, коли снайпера стали включати до складу групи й діючі в парі з ним автоматники, кулеметники, гранатометники стали допомагати йому в пошуках цілі, забезпечувати його охорону, вибір позиції, її маскуванню. У результаті підвищилася ефективність не тільки снайперів, але й самих бойових груп.

Таким чином, створення бойових груп у складі військ Російської Федерації, на думку фахівців, у

цілому себе виправдало, а зміни в змісті тактичних дій Сухопутних військ Збройних Сил Російської Федерації знайшли своє відображення в прийнятому Бойовому статуті (2005 рік).

Відповідно до нього [4] **бойовий порядок мотострілкового взводу** може включати мотострілкові відділення, групу управління й вогневої підтримки. Крім того, залежно від завдання що виконується, характеру місцевості й інших умов обстановки в бойовий порядок мотострілкового взводу можуть входити: група бойових машин, група розгородження (підриву) і група захоплення.

Мотострілкові відділення призначені для вирішення основних завдань: в обороні – для знищення противника вогнем при його переході в атаку, її відбиття, міцного утримання займаних позицій й об'єктів; у *наступі* – для знищення живої сили й бойової техніки противника, захоплення указаних об'єктів.

Група управління й вогневої підтримки створюється для управління мотострілковими відділеннями в ході бою, підтримки їх вогнем, а також для виконання завдань всебічного забезпечення. До неї можуть входити снайпер, розрахунок кулемета й всі придані взводу підрозділи (вогневі засоби).

В обороні група бойових машин призначена (рис. 1) для підвищення стійкості й активності оборони й підтримки бою мотострілкових відділень діями на заздальгідь обраних вогневих рубежах. Вона розташовується в указаному їй районі (у глибині лісу, на зворотному скаті висоти). По команді командира взводу група виходить на призначений рубіж, вогнем з нього завдає поразки противнику й повертається у вихідне положення, перебуваючи в готовності до дій на запланованих або вигідних рубежах. На кожному призначеному рубежі для бойових машин обладнаються вогневі позиції.

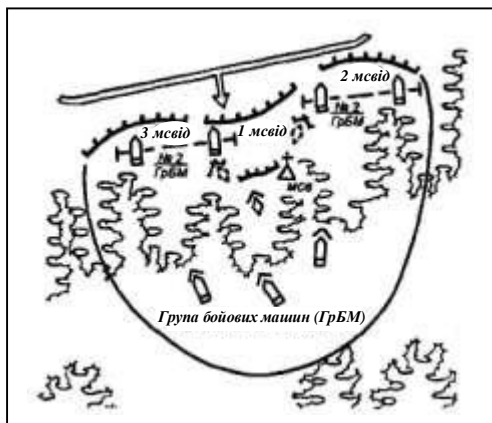

Рис. 1. Бойовий порядок мотострілкового взводу із створенням групи бойових машин (варіант)

У *наступі* (рис. 2) група бойових машин вирішує завдання вогневої підтримки наступаючої піхоти, здійснюючи маневр із метою виходу у фланг і тил противнику. У бойовому наказі командир взводу вказує їй бойовий склад, місце в бойовому по-

рядку взводу, напрямок переміщення в ході наступу, імовірні рубежі розгортання, завдання й порядок дій на кожному рубежі. Як правило вона в колоні, використовуючи складки місцевості, пересувається від укриття до укриття й потай розташовується у визначеному їй районі. У ході наступу група по команді командира взводу потай виходить на призначений рубіж і вогнем завдає поразки противнику, забезпечуючи просування піхотних груп.

Рис. 2. Бойовий порядок мотострілкового взводу у наступі із створенням групи бойових машин

Діями групи бойових машин командир взводу управляє через свого заступника.

В обороні в мотострілковому (танковому) взводі може призначатися *бойова машина піхоти (танк), що кочує*. Вогневі позиції для бойової машини піхоти (танка), що кочує, вибираються з урахуванням отриманого завдання, особливостей місцевості й повинні забезпечити їхню швидку зміну.

Бойова машина піхоти (танк), що кочує (рис. 3),

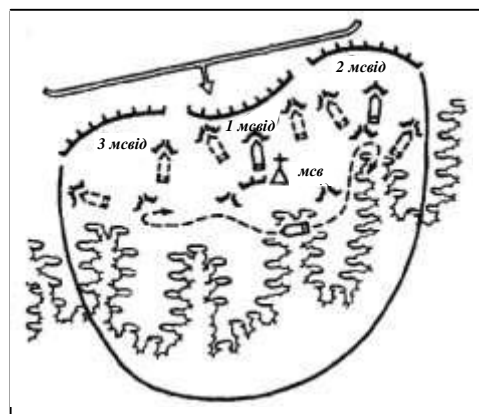

Рис. 3. Бойовий порядок мотострілкового взводу з виділенням вогневого засобу, що кочує (варіант)

призначається для введення противника в оману щодо розташування й кількості вогневих засобів взводу. У ході бою вона потай міняє вогневі позиції й веде вогонь по противнику самостійно або по командах (сигналам) командира взводу.

Після виконання завдання бойова машина піхоти (танк), що кочує, займає основну вогневу позицію

в опорному пункті взводу або діє за вказівкою командира взводу.

Бойовий порядок мотострілкового відділення, відповідно до прийнятого Бойового статуту, може будуватися на основі бойових груп [4]: маневреної й вогневої.

Склад бойових груп визначає командир відділення. Крім того, у бойовий порядок відділення може входити бойова машина.

Маневрена група призначена для виконання завдань по знищенню противника, міцному утриманню займаних позицій й об'єктів, захопленню його об'єктів, озброєння й техніки. До складу групи, як правило, призначаються старший стрілець й 1...2 стрілка.

Вогнева група призначена для підтримки вогнем дій маневреної групи й виконання разом з нею завдань по знищенню противника, міцному утри-

манню займаних позицій й об'єктів, захопленню його об'єктів, озброєння й техніки.

До складу вогневої групи, як правило, входять командир відділення, гранатометник, стрілець-помічник гранатометника й кулеметник.

Залежно від поставленого завдання й умов обстановки склад бойових груп може бути іншим.

Бойова машина призначена для підтримки вогнем дій бойових груп, знищення броньованих, неброньованих об'єктів і живої сили противника, а також для перевезення особового складу відділення.

Побудова бойового порядку мотострілкового відділення на основі застосування бойових груп в обороні показана на рис. 4.

Побудова бойового порядку мотострілкового відділення на основі застосування бойових груп у наступі показане на рис. 5.

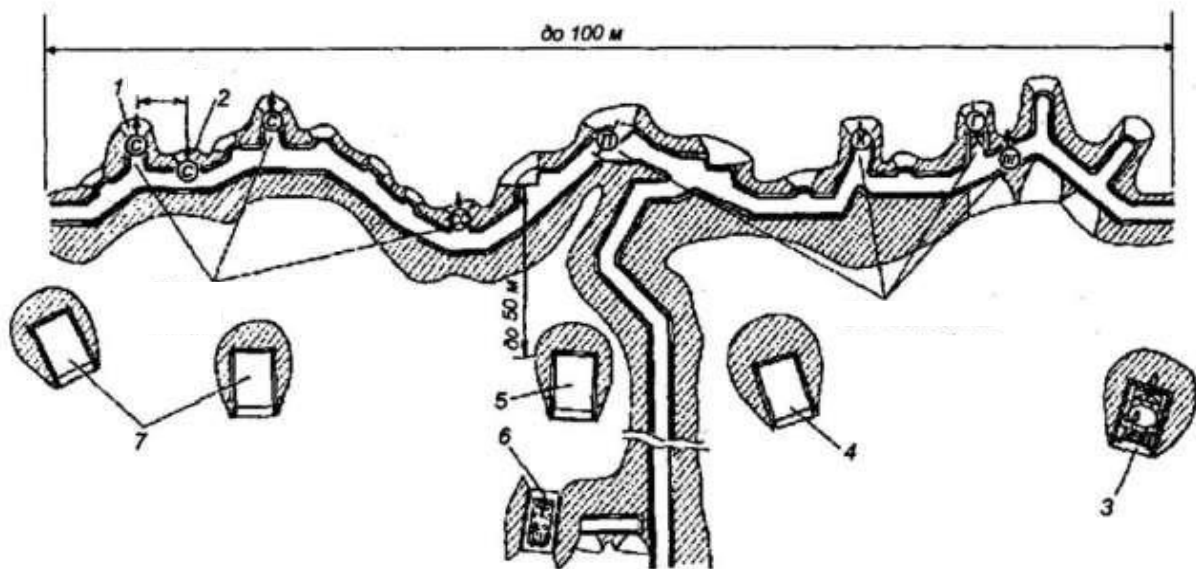

Рис. 4. Бойовий порядок мотострілкового відділення в обороні (варіант):

- 1 – основне місце для стрільби; 2 – запасне місце для стрільби; 3 – основна вогнева позиція танка;
4 – запасна вогнева позиція танка; 5 – основна вогнева позиція БМП;
6 – укриття для БМП; 7 – запасні огневі позиції БМП

Слід сказати, що досвід бойових дій в збройних конфліктах і локальних війнах останніх років не залишився непомітним в Збройних Силах України.

У 2002 році Головним командуванням Сухопутних військ виданий методичний посібник «Рекомендації механізованим підрозділам щодо дій на полі бою в сучасних умовах» [5], який вніс деякі зміни в систему тактичної підготовки механізованих відділень.

На погляд спеціалістів Головного командування Сухопутних військ **елементами бойового порядку відділення можуть бути** перша група («трійка»), друга група («трійка»), третя група (бойова машина). Склад вказаних бойових груп залежить від організаційно-штатної структури відділення та завдань, які вони виконують.

Варіант складу бойових груп може бути таким:

– 1 група – старший стрілець (старший групи), кулеметник та стрілець;

– 2 група – командир відділення, снайпер, гранатометник, стрілець-помічник гранатометника;

– 3 група – заступник командира бойової машини – навідник – оператор (кулеметник КПВТ) та механік-водій (водій).

У разі посилення відділення вогневими засобами до складу бойових груп можуть додатково входити: вогнеметник, розрахунок автоматичного гранатомету АГС-17 або станкового протитанкового гранатомету СПГ-9.

Завдання, які вирішують бойові групи *в обороні*:

Перша бойова група:

– ведення візуальної розвідки на відстанях до 700 м;

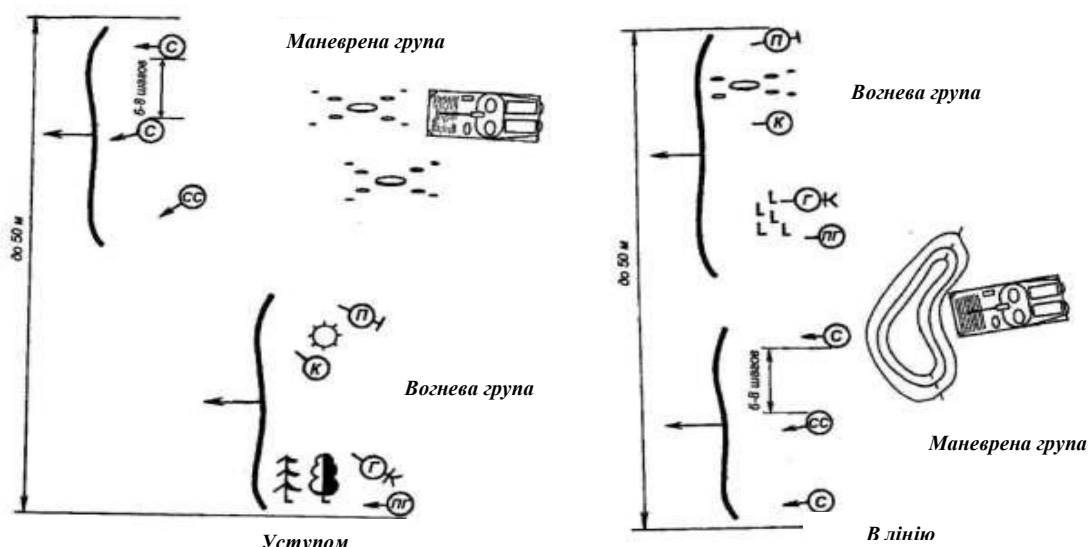

Рис. 5. Бойовий порядок мотострілкового відділення у наступі (варіант)

- знищення живої сили та неброньованих засобів противника вогнем стрілецької зброї на відстанях до 500 м;

- використання найбільш підготовленого та фізично розвинутого солдата в резерві для посилення небезпечних місць (діє за вказівками командира відділення, в залежності від умов обстановки).

Друга бойова група:

- ведення розвідки на відстанях до 700 м;
- знищення живої сили і броньованих об'єктів противника на відстанях до 500 м;
- охорона командира відділення.

Третя бойова група:

- ведення розвідки з використанням оптичних приладів бойової техніки на відстанях до 2000 м;
- знищення живої сили противника на відстанях до 2000 м;
- знищення броньованих об'єктів противника на граничних відстанях дії ПТКР БМП;

Кожному військовослужбовцю вказуються 2...3 вогневі позиції, які необхідно змінювати після декількох черг (пострілів), основний та додатковий сектори обстрілу з кожної з них. Сектори обстрілу повинні перехрещуватися не менше ніж на 10...15 градусів (170...250 п.к.), створюючи зону суцільного вогню. Сектор обстрілу для кулеметника в обороні повинен складати до 120 градусів, а для автоматника – до 40 градусів.

Висування на вогневі позиції здійснюється під вогневим прикриттям чергового вогневого засобу і вогню БМП (БТР).

Щоб зменшити ймовірність знищення БМП (БТР) та тинків вогнем ПТКР, для кожної одиниці бойової техніки обладнуються 1...2 укриття (за зворотними схилами висот, у ярах, у лісі, тощо).

Кожній бойовій машині призначаються 2...3 вогневі поліції (на найбільш небезпечних напрямках наступу противника). При цьому, із кожного укрит-

тя готується вихід на вогневі позиції не менше ніж по двох маршрутах.

Дії механізованого відділення у складі бойових груп *в наступі* застосовуються, як правило, при веденні наступу на поспішно зайняту оборону противника, при веденні боїв у глибині його оборони та в тилу, у ході переслідування невеликих груп противника та в інших сприятливих умовах обстановки. Склад позаштатних бойових груп може бути таким, як і в обороні.

В ході знищення окремих дрібних груп в глибині оборони або в тилу противника, особливо на сильно пересіченій, важкодоступній місцевості, у горах та в населених пунктах, бойові групи, за рішенням командира роти (взводу), можуть виконувати різні за характером завдання.

Одній із бойових груп може бути відведена роль маневрової групи, а двом іншим – роль вогневих груп.

Завдання *маневрової групи* полягає у тому, щоб, використовуючи складки місцевості (місцеві предмети), зблизитися з противником на якомога меншу відстань, зайняти вигідне положення для атаки та у взаємодії із вогневими групами (вогневою групою) знищити його (чи захопити у полон).

З метою покращання маневреності групи, до її складу повинні входити військовослужбовці, які озброєні автоматами.

Вогневі групи призначені для підтримки вогнем дій маневрової групи шляхом ведення прицільного вогню по виявленим вогневим засобам противника з постійною зміною вогневих позицій.

До складу *першої вогневої групи*, як правило, входять кулеметник, гранатометник, стрілець-помічник гранатометника, а, в окремих випадках, - і снайпер.

Другу вогневу групу становить бойова машина із частиною екіпажу (механік-водій (водій) та навід-

ник-оператор (кулеметник). БМП (БТР) рухаються стрибками від укриття до укриття, постійно змінюючи вогневі позиції.

Вогневі групи (або одна із них) відвертають увагу противника та сковують його дії на одному із напрямків, а, тим часом, маневрова група непомітно просувається на один із його флангів або у тил.

Практика показала [1, 2], що при належній підготовці й всебічному забезпеченні підрозділів бойові групи можуть успішно використовуватися в наступі й в обороні, у складі бойової охорони, сторожових застав, при проведенні блокування, пошуку, патрулювання, при штурмових діях у населеному пункті, у горах. Звичайно, їхнє застосування – не панацея. Не можна не враховувати того, що їхнє створення вступає в певне протиріччя з основним принципом ведення бою – зосередження сил і засобів на важливому напрямку, та й не проти кожного противника прийнятна групова тактика – вона не заміняє, а лише доповнює ударну тактику. До того ж, як відзначалося, ефективне використання групової тактики вимагає від командирів високої тактичної підготовки, їхнього вміння організувати взаємодію між бойовими групами, із сусідами, з підтримуючими засобами, здійснювати стійке управління бойовими групами, їхнє всебічне забезпечення в ході бою.

Висновки

1. Досвід ведення бойових дій підрозділами сухопутних військ в локальних війнах і збройних конфліктах кінця 90-х років ХХ – початку ХХІ сторіч показує, що існуюча практика шиккування бойових порядків механізованих підрозділів на суцільному фронті без суттєвих розривів і проміжків між ними не відповідає сучасному розвитку засобів ведення збройної боротьби і бойових можливостей військ.

2. Аналіз цього досвіду показує, що значно ефективнішим виявилось шиккування бойового порядку дрібних підрозділів на основі застосування бойових груп різного функціонального призначення.

3. Нові варіанти побудови бойового порядку механізованого взводу (відділення), прийоми і способи пересування військовослужбовців на полі бою під час виконання бойових завдань мають знайти відображення в уточнених положеннях Бойових статутів Сухопутних військ Збройних Сил України.

4. Основою бойового порядку взводу (відділення) мають стати бойові групи, склад і способи дій яких визначається особливостями бойової обстановки.

Список літератури

1. Кузнецов Н.А. Новые реальности боя [Электронный ресурс] / Н.А. Кузнецов // Ориентир. – 2000. – № 6. – Режим доступа: http://www.soldiering.ru/army/file/r_war.php.
2. Воробьев И.Н. Тактика "боевых групп" боя [Электронный ресурс] / И.Н. Воробьев. – Режим доступа: <http://dod-kgb.clan.su/news/2007-04-26-18>.
3. Федоренко В.В. Развитие тактики за опытом локальных войн конца ХХ – начала ХХІ столетия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vnv/2008_10/304-314.pdf.
4. Боевой устав по подготовке и ведению общевойскового боя. Часть 3. Взвод, отделение, танк. – М.: Воениздат, 2005. – 202 с.
5. Рекомендации механизированным подразделениям щодо дій на полі бою в сучасних умовах. Методичний посібник. – К.: 2002. – 48 с.

Надійшла до редколегії 1.02.2010

Рецензент: канд. військ. наук доц. Г.Б. Гишко, Харківський університет Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, Харків.

К ВОПРОСУ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ БОЕВОГО ПОРЯДКА МЕХАНИЗИРОВАННОГО ВЗВОДА (ОТДЕЛЕНИЯ)

С.Ю. Поляков, В.М. Ленкин, Г.А. Змиевской

На основании анализа и обобщения опыта ведения боевых действий подразделениями в локальных войнах и вооруженных конфликтах последних десятилетий, результатов теоретических исследований и руководящих документов, которые регламентируют направленность боевой подготовки подразделений Сухопутных войск Вооруженных Сил Украины формулируются и обосновываются предложения по усовершенствованию боевого порядка и тактики действий механизированного взвода (отделения) в разных видах боя.

Ключевые слова: способы ведения боевых действий, групповая тактика, боевой порядок, боевая группа.

TO THE QUESTION OF IMPROVEMENT OF BATTLE-ORDER OF THE MECHANIZED PLATOON (SEPARATIONS)

S.U. Polakov, V.M. Lenkin, G.A. Zmiivskiy

On the basis of analysis and generalization of experience of conduct of battle actions in local wars and armed conflicts of the last decades, results of theoretical researches and leading documents which regulate the orientation of the combat training of subdivisions of Ground forces of Military Powers of Ukraine suggestions are formulated and grounded on the improvement of battle-order and tactics of actions of the mechanized platoon (separations) in the different types of fight subdivisions.

Keywords: methods of conduct of battle actions, group tactics, battle-order, battle group.